

Depremde Çalışana Destek

Hande ALBAYRAK¹

GİRİŞ

Çalışana destek, afet ve acil durumlarda görev alan çalışanlara yönelik afete müdahale eden organizasyonlar ve çalışanların kendileri tarafından yapılan destekleyici psikososyal müdahaleler olarak tanımlanabilir. Çalışana destek uygulamalarının tek bir modeli yoktur. Kurumlar Arası Daimi Komite'nin (IASC) (2007) belirttiği gibi herkese uyan tek bir çalışana destek yöntemi yerine bireyselleştirilmiş, kültüre uygun ve kişinin gereksinimlerine göre uyarlanmış çeşitli yöntemlerin bir arada uygulanması en önemli noktalardan biridir. Çalışana destek uygulamalarını, afete müdahale süreçlerinde kişiselleştirilmiş can yeleği/çelik yelek gibi çalışanın koruyucu ekipmanı olarak ifade etmek yerinde olacaktır. Dolayısıyla bu yelek olmaksızın çalışmak, risklere ve zararlara açık olmak anlamına gelir.

Peki afet durumlarında o kadar çok etkilenen birey varken afete müdahale süreçlerinde yer alan çalışanlara destek niçin gereklidir? Afetten etkilenen topluluklara hizmet sağlayan özellikle ilk müdahale, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmet ekipleri, acil müdahalede ve uzun vadeli iyileştirmede hayati hizmetler sağladıkları için olaydan hemen sonra ve uzun vadeli iyileşme döneminde duygusal sıkıntı belirtileri açısından yüksek risk altındadır (Benedek ve ark., 2007). Ayrıca çalışanlar, afetlerde travmatik deneyimlere tanıklık etikleri

¹ Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, hande.albayrak@kocaeli.edu.tr, ORCID iD: 0000- 0002-2972-9490

çalışmalar da vardır (Demircioğlu, 2020; Yuma ve ark., 2019). Ancak çalışana destek sürecine dair birçok örgütün temel bir çalışma modülünün olmadığı, bu çalışmaların süreç içerisinde planlı olmayan bir şekilde yürütüldüğü görülmektedir. Bu konuda hazırlanan yapılandırılmış destek modellerine benzer şekilde çalışanın desteklenmesi sürecinde örgütlerin hazır bir çerçevesinin olması gereklidir. Ayrıca Adam'ın (2017) belirttiği gibi afet gönüllülerinin yerleşik bir afet ruh sağlığı hizmetleri programıyla bağlantısı olmasa da desteklenmelerini sağlamanın yollarını bulmak çok önemlidir. Bu noktada toplumu bilgilendirmeye ve destek kaynakları hakkında yönlendirmeye yönelik faaliyetler planlanması yardımcı olacaktır. Myers'ın belirttiği gibi (1985) afet sonrası tepkiler hakkında bilgi, bunlarla başa çıkma yolları hakkında eğitim ve semptomlara erken dikkat, iyileşmeyi hızlandırabilir ve uzun vadeli sorunları önleyebilir. Bu süreç, çalışana destek kapsamında yer alan diğer uygulamalarla desteklenir.

KAYNAKLAR

- Adams, L. M. (2007). Mental health needs of disaster volunteers: a plea for awareness. *Perspectives in psychiatric care*, 43(1), 52-54.
- Albayrak, H. (2022). Çalışanın Öz bakımı. F. Demiröz ve G. Polat. (Ed.), *Pandemide Sosyal Hizmet* içinde (s. 49-52). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Alexander, D. A. (1990). Psychological intervention for victims and helpers after disasters. *British Journal of General Practice*, 40(337), 345-348.
- Allen, S.M., Ciambone, D. ve Welch, L.C., (2000) "Stage of life course and social support as a mediator of mood state among persons with disability". *Journal of Aging and Health*, 13(3), 318-342.
- Amerikan Psikiyatristler Birliği (APA) (2013). *DSM 5 Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*. (E., Köroğlu, Çev). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Benedek, D. M., Fullerton, C. ve Ursano, R. J. (2007). First Responders: Mental Health Consequences of Natural and Human-Made Disasters for Public Health and Public Safety Workers. *Annu. Rev. Public Health*, 28, 55-68.
- Brooks, S. K., Dunn, R., Sage, C. A., Amlôt, R., Greenberg, N. ve Rubin, G. J. (2015). Risk and resilience factors affecting the psychological wellbeing of individuals deployed in humanitarian relief roles after a disaster. *Journal of Mental Health*, 24(6), 385-413.
- Cronin, M. S., Ryan, D. M. ve Brier, D. (2007). Support for staff working in disaster situations: A social work perspective. *International Social Work*, 50(3), 370-382.
- Dass-Brailsford, P. (2010). Secondary trauma among disaster responders: The need for self-care. Dass- Brailsford, P. (Ed), In *Crisis and disaster counseling: lessons learned from Hurricane Katrina and other disasters* (s. 213-228). Thousand Oaks, CA: Sage. <https://doi.org/10.4135/9781452275093.n14>
- Dekel, R. ve Baum, N. (2010). Intervention in a shared traumatic reality: A new challenge for social workers. *British Journal of Social Work*, 40(6), 1927-1944.
- Demircioğlu, M. (2020). *Çok boyutlu çalışana destek müdahale ve tükenmişlik önleme progra-*

- mi'nin (ÇADEM-TP) psikososyal destek çalışanlarının travmatik stres tükenmişlik ve psikolojik sağlık düzeylerine etkisi.* [Yayınlanmamış Doktora Tezi] Kocaeli Üniversitesi.
- Demiröz, F. (2022). Çalışana Destek. F. Demiröz ve G. Polat. (Ed.), *Pandemide Sosyal Hizmet içinde* (ss. 41-48). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (2020). *Fact sheets: Self-care health interventions*, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/self-care-health-interventions> adresinden 10 Mart 2020 tarihinde alınmıştır.
- Figley, C.R. (1995). *Compassion Fatigue: Coping with Secondary Traumatic Stress Disorder in Those Who Treat the Traumatized*. New York: Brunner/Mazel,
- Goldberg, S. (2017). *Self-Care Toolkit*, <https://socialworkmanager.org/wp-content/uploads/2017/10/Selfcare-toolkit.pdf> adresinden 15 Mart 2020 tarihinde alınmıştır.
- Keane, T. M., Marshall, A. D. ve Taft, C. T. (2006). Posttraumatic stress disorder: etiology, epidemiology, and treatment outcome. *Annu. Rev. Clin. Psychol.*, 2, 161-197.
- Kleim, B. ve Westphal, M. (2011). Mental health in first responders: A review and recommendation for prevention and intervention strategies. *Traumatology*, 17(4), 17. doi:10.1177/1534765611429079
- Kroll, A., Remington, C. L., Awasthi, P. ve Ganapati, N. E. (2021). Mitigating the negative effects of emotional labor: A study of disaster response and recovery workers after the 2010 Haiti earthquake. *Governance*, 34(1), 87-106. DOI: 10.1111/gove.12476
- Kuruluşlar Arası Daimi Komite (IASC) (2007). *IASC Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikolojik Destek Kılavuzu*. Cenevre: IASC
- Leffler, C. T. ve Dembert, M. L. (1998). Posttraumatic stress symptoms among US Navy divers recovering TWA Flight 800. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 186(9), 574-577. doi:10.1097/00005053-199809000-00009
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. ve Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child development*, 71(3), 543-562.
- Myers, D.G. (1985). Helping the Helpers: A Training Manual, D.M Hartsough ve D.G. Myers (Eds.) In *Disaster Work and Mental Health: Prevention and Control of Stress Among Workers*, (ss.45-136) National Institute of Mental Health. Center for Mental Health Studies of Emergencies, US Department of Health and Human Services.
- Naturale, A. (2007). Secondary traumatic stress in social workers responding to disasters: Reports from the field. *Clinical Social Work Journal*, 35, 173-181.
- Öztan, N. ve Şavur, E. (2019). "Çalışana Destek". S. Arslan Tomas, E. Şavur ve E. Uygun (düzenleyen), Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Hizmetleri: Saha Çalışanları İçin El Rehberi içinde (s. 90-101) Ankara: T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliği Yayını.
- Quevillon, R. P., Gray, B. L., Erickson, S. E., Gonzalez, E. D. ve Jacobs, G. A. (2016). Helping the helpers: assisting staff and volunteer workers before, during, and after disaster relief operations. *Journal of clinical psychology*, 72(12), 1348-1363.
- Şahin, N. (2014). Stres ve Stres Yönetimi. Ü. Sığırı ve S. Gürbüz (Ed). *Örgütsel Davranış içinde* İstanbul: Beta Yayınları.
- Wallace, J. R. (2016). Field test of a peer support pilot project serving federal employees deployed to a major disaster. *Social Work and Christianity*, 43(1), 127-141.
- Yuma, P; Powell, T. Scott, J. ve Vinton, M. (2019) Resilience and Coping for the Healthcare Community: A Post-disaster Group Work Intervention for Healthcare and Social Service Providers, *Journal of Family Strengths*, 19(1), 1-19.